

ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: податкове навантаження, тіньова економіка, євроінтеграція, прямі і непрямі податки, податкова амністія.

Анотація: Досліджено податкове навантаження на економіку України та країн-членів ЄС. Проведено порівняльний аналіз рівня тіньової економіки України з іншими країнами. Визначено співвідношення прямих та непрямих податків у структурі податкових систем. Досліджено процес податкової амністії в Україні та деяких країнах Євросоюзу та його результативність. Визначено кроки до входження України в ЄС в межах податкової гармонізації.

Olga Dubovyk,
PhD in Economics, Associate Professor
of the Department of Finance,
Odessa National Economic University (Odessa)

TAXATION IN UKRAINE: EUROPEAN INTEGRATION ASPECT

Key words: tax burden, shadow economy, European integration, direct and indirect taxes, tax amnesty.

Abstract: The tax burden on the economy of Ukraine and EU member states is studied. A comparative analysis of the level of the shadow economy of Ukraine with other countries. The ratio of direct and indirect taxes in the structure of tax systems is determined. The process of tax amnesty in Ukraine and some EU countries and its effectiveness are studied. Steps to Ukraine's accession to the EU within the framework of tax harmonization have been identified.

Актуальність. Задля того, щоб Україна стала повноцінним членом Євросоюзу якнайшвидше, їй потрібно виконати низку вимог, у тому числі і з наближення податкового законодавства до законодавства країн-членів. Створення умов, що сприяють підвищенню конкурентоспроможності національних суб'єктів господарювання на міжнародних ринках, необхідність формування єдиного правового поля діяльності з урахуванням міжнародних норм, уніфікуючи національні правові норми з міжнародним правом у галузі оподаткування, – це основне завдання податкової гармонізації.

Метою дослідження є аналіз діючого стану розвитку податкової системи України з позиції наближення її податкового законодавства до законодавства країн-членів ЄС та визначення основних напрямів цього шляху.

В ході дослідження використовувалися *методи* аналізу, синтезу, систематизації, групування, узагальнення тощо.

Панель 1. Трансформація фіскальної політики України в умовах євроінтеграції

Виклад основного матеріалу. Саме податки в Україні відіграють провідну роль у формуванні доходів бюджету. За підсумками 2020 р. вони складають 27,1 % ВВП держави [1]. У країнах ЄС рівень податкового навантаження значно коливається: від 13,1 % у Словачії до 48 % у Данії та Німеччині. У середньому він становить 26,4 % (рис. 1).

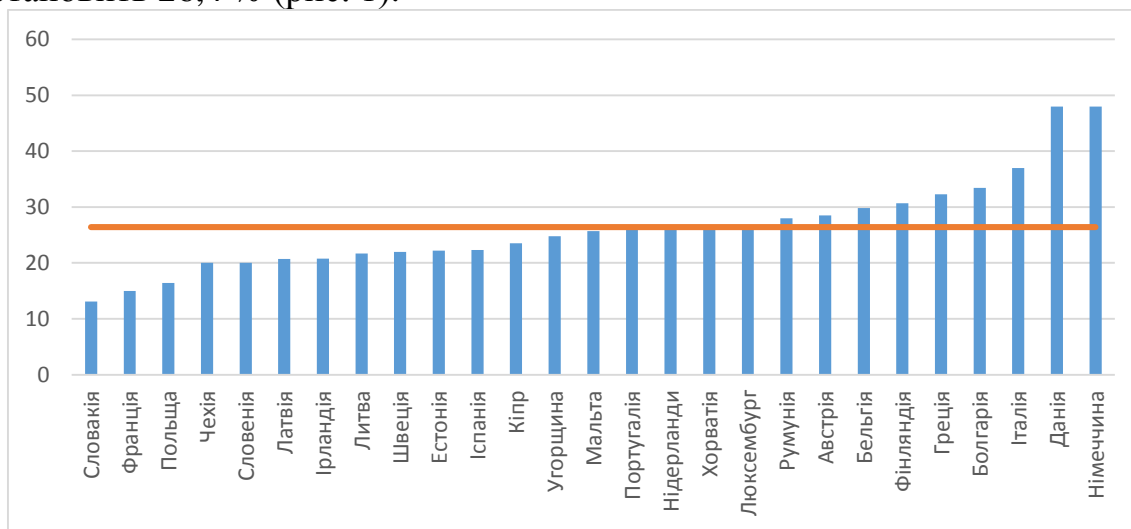

Рис. 1. Питома вага податків у ВВП країн ЄС станом на грудень 2020 р. [2]

Надмірний рівень податкового навантаження на економіку послаблює стимули до праці та накопичень, а також знижує ефективність використання ресурсів, що перерозподіляються. Занадто високі податки можуть призвести до того, що частина економіки піде в тінь, перешкоджаючи цим ефективному розподілу праці, а також скорочуючи податкову базу.

За розрахунками Мінекономіки рівень тіньової економіки України у січні - березні 2021 р. становив 30 % від обсягу офіційного ВВП [3]. У той же час у Австрії, Люксембурзі, Чехії тіньова економіка становить менше 10 % офіційного ВВП, а у Болгарії, Литві, Хорватії - більше 35 %. Статистичні дані стверджують, що в середньому рівень тіньової економіки європейських країн сягає 24 % [4]. А це означає, що значні обсяги податкових надходжень недоотримує бюджет для покриття витратної частини, що призводить до ускладнення виконання державою своїх фінансових зобов'язань. Тіньова економіка спотворює конкуренцію, знижує привабливість економіки країни та зменшує приплив інвестицій, підвищує рівень криміналізації суспільства через збільшення кількості економічних злочинів.

Оскільки Україна позиціонує себе потенційним членом Євросоюзу, вона має відповідати основним вимогам, що висуваються до податкового законодавства. Податкова система в ЄС складається з двох компонентів: пряме оподаткування, яке є виключною справою держав-членів, і непряме оподаткування, яке впливає на вільний рух товарів і свободу надання послуг на єдиному ринку.

Що стосується прямого оподаткування, то ЄС встановив деякі гармонізовані стандарти для оподаткування суб'єктів господарювання та фізичних осіб, а країни-члени вжили спільних заходів для запобігання уникнення сплати податків та подвійного оподаткування. Щодо непрямого оподаткування, ЄС координує та

Панель 1. Трансформація фіскальної політики України в умовах євроінтеграції

гармонізує законодавство про податок на додану вартість, мито та акцизні збори. Це гарантує, що конкуренція на внутрішньому ринку не буде спотворена різницею в ставках непрямого оподаткування та системах, що дають підприємствам в одній країні несправедливу перевагу над іншими.

Незважаючи на це, кожна країна, яка входить до Євросоюзу, обирає для себе пріоритети в оподаткуванні прямими чи непрямими податками. Пряме оподаткування вимагає певного розвитку ринкових відносин і досить високого рівня економіки країни. Так, акцентоване формування доходів бюджету за рахунок прямих податкових надходжень відбувається у Бельгії, Данії, Ірландії, Німеччині тощо. А непрямі податки превалюють у податкових надходженнях таких країн як Болгарія, Греція, Латвія, Литва, Угорщина.

В Україні в дохідній частині державного бюджету переважають непрямі податки, що пояснюється існуванням численних схем уникнення від оподаткування доходів як фізичних, так і юридичних осіб. Це робить прямі податки нестабільним джерелом доходів бюджету.

Задля боротьби з одержанням нелегальних доходів громадянами з 1 вересня 2021 р. в Україні розпочалася податкова амністія, яка триватиме цілий рік. Це спосіб цивілізовано вивести з тіньового сектору гроші та активи, які не були оподатковані. Якщо ж документального підтвердження походження коштів, які витрачено на придбання активів, у людей не буде після закінчення строку податкової амністії, сплатити доведеться вже не 5 % податку на доходи фізичних осіб, а 18 %. На сьогодні у рамках податкової амністії вже подано понад 30 млн. гривень активів на декларування, платежів з них отримано на 1,5 млн. грн.

Досвід інших європейських країн, які проводили податкові амністії, свідчить, що їх результати можуть бути не зовсім такими, як очікували їхні ініціатори. Вперше Італія проводила процедуру податкової амністії у 2001-2002 рр., коли було задекларовано 73 млрд. €, внаслідок чого бюджет отримав 1,4 млрд. €. Друга хвиля податкової амністії прокотилася країною у 2009 р. Населенням було задекларовано вже 80 млрд. € (із приблизно 500 млрд. € на закордонних рахунках), та бюджет отримав 4 млрд. €.

Також з податковою амністією стикнулася й Німеччина у 2004-2005 рр. Бюджет отримав 1,2 млрд. € замість очікуваних 5 млрд. Причому ставки прибуткового податку в Італії у першу каденцію становили 2,5 %, а у другу вдвічі більше – вже 5 %. А у Німеччині так і зовсім завеликі – 25-35 % [5].

Україна приймає активну участь у реалізації Плану BEPS з розробки заходів протидії розмиванню бази оподаткування та виведенню прибутку суб'єктів господарювання з-під оподаткування, який прийнято Організацією економічного співробітництва та розвитку. Антиофшорні ініціативи українського уряду знайшли відображення у міжнародній діяльності.

Задля так потрібної українському суспільству європейської інтеграції у податковому законодавстві з непрямих податків також відбуваються суттєві зміни. Виконання Рамкової конвенції Всесвітньої організації охорони здоров'я із боротьби проти тютюну та Угоди про асоціацію між Україною та ЄС передбачає щорічне зростання ставок акцизу на тютюнові вироби на 20 % до 2025 року. Україна має досягти мінімального акцизу у 90 € за 1000 штук і виконати

Панель 1. Трансформація фіскальної політики України в умовах євроінтеграції
євроінтеграційне зобов'язання. Не дивлячись на неминуче скорочення споживання сигарет, одержано підвищення тютюнових акцизів, кошти від яких спрямовано на фінансування лікування онкохворих дітей, забезпечення медичними препаратами пацієнтів, хворих на ВІЛ, туберкульоз, гемофілію і гепатити.

Висновки. Однак вступ України в Євросоюз вимагає подальших конкретних кроків з гармонізації податкового законодавства до вимог ЄС. Сьогодні правоохоронні органи борються не стільки з тіньовою економікою, скільки з конкретними випадками порушення законодавства – уникненням оподаткування, порушенням правил безпечності харчових продуктів, корупційними правопорушеннями або злочинами тощо. Тому комплексність дій та ефективність боротьби з корупцією в державних органах, результативність виконання взятих на себе зобов'язань з проведення реформ (у частоті – податкової) – запорука наближення набуття Україною членства в ЄС.

Список використаних джерел

1. Державна казначейська служба України. Звітність за 2020 р. URL: <https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/richnij-zvit-pro-vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu-ukrayini-za-2020-rik>.
2. European Union's Tax Revenue: % of GDP (2020). URL: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/european-union/tax-revenue--of-gdp>.
3. Міністерство економіки України (2021). Загальні тенденції тіньової економіки в Україні у I кварталі 2021 року. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>.
4. International Monetary Fund (2020). Europe's Shadow Economies: Estimating Size and Outlining Policy Options. URL: <https://www.elibrary.imf.org/view/books/071/29292-9781513575919-en/ch003.xml>.
5. BBC News Україна (18.11.2020). Зануда А. Податкова амністія. Як це робили інші і навіть вона. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-54876368>.